

Quintum**Preceptū**

refertur in eūdem finem vicij. vnde procedit. vel si non procedat ex habitu vicioſo. ſed ex hoc graue ſcandalū dicitur. Puta quod ille contra quē irascitur mō inordinato. vel alij audientes vel videntes ad peccā mortalia impelluntur. p hoc quod motus huiusmodi ire tam inordinatus est qui alias ad dicta peccā nō moueretur. peccā mortale credo in dicto mō committi. Si tñ talis motus inordinatus non procedat ex habitu vicioſo. nec graue ſcandalum generat; ſed ex naturali cōplexione irascentis proueniret. qui forte multum eſſet colericus et debilis; vel infirmus. et alias nimis colera infectus. poſſet eſſe peccā mortale. niſi tñ debilitas. vel motus colere inordinatam accēſionem ire cauſans ex culpa mortali pueniret. puta ex nimia ebrietate vel gula. vel alioquo huiusmodi. vel ipſe motus inordinatus ire intētū irascentem inflāmaret quod a caritate dei vel proximi caderet.

Capitulum

Dabitur hic primo quomō ira ſit capitale viciū. ſcōd; t h. 2. 2. vbi prius. Ira dicitur viciū capitale. eo quod multa vicia ex ea oriuntur. Tū ex parte obiecti quod multum h; de ratione appetitus. in quōtu ſc; vindiā appetitur ſub ratione iuſti et honeſti. quod ſua dignitate

Capitulum**Tercium**

te allicit. Obiectum enim ſeu cā prima omnis ire in nobis. eſt appetitus vindiēte ſub apparentia. vel exiſtētia. ut ſi aliq; nobis intulit iniuſtum. aliquod. iniuriā. vel pui pendit nos propter que merito ſit vindiēta ſibi infligenda. Tū etiā quod ira ex ſuo impetu mētē h; precipitare ad inordinata queq; agenda. Jo glō. ſuper illo puer. xxix. Vir iracundus prouocat rixas. In nra inquit viciorum omnium eſt iracundia. qua clauſa. virtutibus intrinſecus dabitur quod es. qua aperta ad omne faciē armabitur animus. Ira enim dicitur ianua viciōrum p accēdens quidem. remouēdo vici; prohibens. id eſt impediendo iudicium rationis per quod homo trahitur a malis. Directe autem et per ſe eſt cauſa aliorum ſpecialium viciōrum que dicuntur filie eius. Et ſm greg. libro. xxxi. mora. **S**ūt ſex. duo in corde. b. tria in ore. et vnum in facto. Prima filia eſt indignatio. qua homo illū contra quē irascitur reputat indignum ut ſibi quiddam tale fecerit. quod videtur eſſe quedam vilipenſio. ymo quōdam contemptus proximi. Secunda eſt tumor mentis. ut cum irascentis replet animū ſuum diuerſis cogitacōib; amaris. quib; apud ſe aliquā cogitat diuerſas

vias se vindicandi. et hinc multum
plex propositum alteri nocen-
di. Et hinc sunt magna pec-
cata. quia non solum in actu exte-
rius peccatum est: sed magis in volun-
tate etiam: si non impletur ad ex-
tra per opus. Tertia est clamor.
quod est inordinata et confusa lo-
cutio quo aliquis quo ad mo-
dum loquendi exterius demon-
strat iram suam. Quarta est blas-
phemia cuius sunt tres species ut
dictum fuit in nono præcepto. Quinta
est contumelia. cum quis ex ira per-
rumpit in verba opprobiosa et
iniuriosa quae sunt contra proximum.
Et hoc fit frequenter ex ira. quia
cum ira sit appetitus vindicte. et
nulla vindicta sit irato ita pro-
pra sicut contumelia. ideo in eam
statim prorumpit. Est et contume-
lia proprie cum quis manifeste
contra honorem alterius dicit si-
bi defectum suum solum aut coram
alijs. Et est maior contumelia
cum quis coram multis dicit ali-
cui defectum suum eo quod per hoc ma-
gis damnificat in honore aut re-
uerentia sibi ab alijs impeden-
da. potest tamen etiam dici contumelia. cum
sibi soli dicit in quantum se; ille qui
loquitur contra audientis reueren-
tiam; agit quem videtur vilipendere.
ex hoc quod manifeste verba contra
eum profert. Et sumuntur quaeque per
eos. contumelia. contumelia. et impro-
perum. Exemplum. cum quis dicit

Tu es filius meretricis. fur. mi-
ser. vel simile. vel cum aliquis al-
teri improperat quod in paupertate
eius sibi plura dederit. secundum illud
ecclesiastici. xx. exigua dabit et multa i-
pperabit. **V**bi secundum theodorum. 2. 2.
9. lxxij. non dicitur quod quoniam in teo
preferretis contra aliquem contumeliam
aut contumeliam ad hoc fertur ut
per verba que profert alteri ho-
norem minuatur. tunc est peccatum mor-
tale. non minus quam furtum a rapti-
na. non ei minus homo amat suum
honorem quam rem possessam. unde
christus illud voluit. Math. v. qui
dixerit fratri suo fatue reus est
ielene ignis. Si quis vero al-
teri verbuleius contumeliam aut con-
tumelie dixerit non aio de hono-
radi. sed ex animi leuitate. aut ex
leui ira. sine firmo proposito ali-
quem de honorandi. sed forte vult
ipsum lenire et modicum contrista-
re: tunc potest esse veniale. Si quis
vero alteri dixerit verbule contumeliam
non in animo de honorandi. sed
propter correctionem. tunc potest esse
sine peccato. si alias sit bene circum-
stantia. Sicut est licitum est
aliquem sibi subiectum verberare. et
in rebus damnificare cum discipli-
ne. sic et verbule et contumeliam cum di-
scipline dicere. Sic christus luc.
xiiij. vocat duos de discipulis
tardos et stultos. Et apud gal.
iij. discipulos suos vocat miser-
satos et stultos. Dicit tamen beatus

Aug⁹. in sermone dñi in monte.
 q̄ raro a ex magna necessitate
 fuit h̄m̄ oī obiurgacōnes exhibēde.
 in quibus non ut nob̄ s̄ dño seruiatur
 instigemus. Ad dicit t̄ho. q̄ in vsu talū
 vrb̄orū magna discrecō seruāda ē
 necessario. vt vi; quis talib⁹
 vrb̄is caute ⁊ moderate vtatur in
 correctōne ⁊ alias. qz poss̄ eē
 tam graue cōuiciū qz p̄ incaute
 lam platū auferret honore ei⁹
 cōtra quē p̄fertur. ⁊ tunc poss̄
 homo peccare mōd̄liter. etiā si
 non intēderet de honozacōnem.
 Sic eē. si q̄s aliū ex ludo incaute
 pitēs graui⁹ ledat. nō carz
 culpa. Sexta filia ē rixa p̄ quā
 intelligūt̄ oīa nocumenta q̄
 ex ira p̄xis inferūt̄ur exteriori
 facto. siue in corpe. siue in rebz.
 qd̄ multiplicat̄ fit ut ostat. p̄t;
 igit̄ quātis mal⁹ iratus patrat.
 p̄t; eē. qz i ostēdo nō sufficit di
 cere act⁹ ⁊ v̄ba exterior⁹ plata
 ⁊ p̄cepta. s̄ opt; eē interiorā gr̄
 uia ostēri ⁊ plāgere. **D**ubi
 tatur sc̄do q̄t sint species ire.
 R. s̄m̄ t̄ho. 2. 2. vbi p̄us. Et hūb̄
 tū i expōsicōe rgule bti Aug⁹.
 Et p̄hm̄. iiii. ethicoz. qz tres.
 Nam ea que dñs Math. v. po
 nit sunt grad⁹ ire ut dictū est
 in alio capitulo. Est prima spe
 cies. ira acuta. sc̄da amara. ter
 cia difficilis. Dam. li. ii. vocat
 eas felleā maniaz ⁊ furozem.

Sc̄dm̄ p̄mā q̄dā acuti sūt qd̄
 p̄t; ad origīnē ut q̄ nimis cito
 irascūt̄ur ex cā q̄libz leui. Tales
 si cito irascūt̄ur ⁊ cito vniā pe
 tūt. sūt sicut aq̄ q̄ cito calefcit
 ⁊ statim frigescit. qd̄ ē min⁹ ma
 lū. h̄i non sūt meliores p̄t; ire
 frequenciā. cū oīs hō debeat eē
 tard⁹ ad irā. **I**ac. i. **S**; p̄t; cele
 rē satisfactōem. cito ei culpā su
 am r̄cognoscūt̄. Itē sic signū ē
 bone oplexiōis se cito purgan
 a supueiente infirmitate. Itē
 signū b̄e osciē. se statim vniē pe
 ticoe mūdare. Itē delicta sūt t̄n
 to ḡuioza: q̄nto diuici⁹ tenent
 aiaz; ergo a cōnizio. t̄nto leuio
 ra: q̄nto cit⁹ eā dimitunt. Est
 ergo p̄ma sp̄s leui⁹ p̄ccm̄. **T**ū
 qz ea moti culpā suā cit⁹ cog
 noscunt. tum quia cito se pur
 gant ab illa iniuria. tū eē. qz i
 iuriā maltez omissam nō plō
 gāt. **D**e sc̄da sp̄e sūt amari q̄
 rū ira multo tpe durat ⁊ manet
 In quib⁹ tristitia difficilē ab
 sorbetur. nisi diuturnitate tpe
 q̄ non prorūpit ad exteiorā si
 gna iracūdie. Tales tard⁹ ira
 scūt̄ur. ⁊ ad vniā petendā tar
 di⁹ iclīmāt̄ur. similes ferro. qd̄
 tarde ignescit et difficulter in
 frigidatur quod p̄ius est. Ta
 les tripliciter peccant. Primo
 quo ad proximum. quia post
 offensam caritatem fraternā
 quā turbauerūt differūt repae

Secundo in se quod satisfactioem salutis sue necessaria pertrahunt facere. Tercio in deum quod ira dei contra se exortam occasione offensus commisit in suum suum otemnunt placare. Tales triplici laborat vicio. Quo ad primum accidit. quod tardus ad bonum. Quo ad secundum ire que nondum in eis sedata est. Et quo ad tertium superbie. quod ex superbia procedit quod ledens satisfacere indignatur hoc triplici funiculo collo eius appeso in baratiz mergitur amarum. Quo contra psalmum. Distrupamus vincula eorum. et pitiamus a nobis iugum ipsorum. De tertia specie sunt difficiles qui ita obstinati sunt quod non dimittunt desiderium vindicte nisi puniant. Tales nunquam volunt petere veniam sicut lapidi albesto. de quo dicit augustinus. in de civitate dei. quod semel accessus nunquam extinguitur. Nos tres gradus Augustinus ponit in regula dominus. Melior autem est qui quous ira sepe temptetur. tamen veniam impetrare festinat ut ei dimittat cui se agnoscat fecisse iniuriam. quam qui tardius irascitur et ad veniam petenda tardius inclinatur. Qui autem nunquam vult petere veniam. sine causa est in monasterio etiam si inde non pitiat.

¶ Quod autem ille tres species sunt peccata mortalia. secundum quidam doctores in eo casu ubi acuti qui minus

sunt mali peccant mortaliter non est dubium amarus et difficiles peccare mortaliter. Et tanto grauiori reatu. quanto peiores sunt in moribus. siue motus ire ipsorum sit ex iniusta vindicta desiderata vel illata. vel ex inordinato modo irascendi. a hoc patet per Augustinum in regula. quod ira acutorum in quibus crescit in odium. et in tantum reatus eius aggrauatur quod facit trahem de festuca. et facit aiam homicidam. Qui enim odit fratrem suum homicida est. Iohannes in. In difficultibus ergo quorum ira non cessat donec iniuste puniant. patet quod ira semper est peccatum mortale. nisi vindicta illata esset minima iniuria. sic si quis modicum de melle vel guttam aque super aliquem proiceret vel puerum aliquem in debite per capillos traheret. In amaris autem quia ira conuertitur in odium secundum reatum suum trahit in spem peccati mortalis. In acutis tamen appetitus vindicte in debite possit in delictum atus esse. et preuenire iudicium rationis quod in alijs nunquam vel rarissime contingere possit.

¶ Dubitatur tertio. Si ira sit licita et meritoia secundum thomam. ubi prius secundum tractatum gregem in mora. Duplex est irarum una vocatur ira per vitium. de qua prius dictum est. Alia per zelum. cum quis ex amore dei. proximi. aut iusticie irascitur peccato proprio. a

primi. et appetit vindictā iustā. scz in eum qui peccauit. et tāta quātam demeruit. et hinc ordie; iustitie ad honore dei. et modo debito. Et tali ira non solū licitum est. pmo expediens et debitum aliqn vti. ut ptz p cri. sup Math. dicentē. Qui sine cā irascitur. reus erit. qui vero cū causa non erit reus. Nā si ira nō fuerit: nec doctrina pfiat. nec iudicia stāt. nec crimina cōpescuntur. Itaqz q̄ cū causa non irascitur: peccat. Patientia enī irracōnabil. vitia seminat. et negligētiā nutrit. et nō solū malos s; et bonos inuitat ad malū. Item greg. v. mora. Si nulla ira ex virtute surger; dīne aī adūlionis impetū per gladiū phimees nō placasset. hanc irā qz hēly nō habuit: in se et in suis. ḡuiter punit⁹ fuit. De hac ira dicit ps. Irascimini et nolite peccare. qd̄ quidā male. solū intelligunt sibi p̄ his irasci licitū fore. s; si p̄imos ut nos amare p̄cipimur. restat ut sic p̄imoz et rātibz sicut nostris vicijis irascamur. hęc sentētia lit⁹ greg. Idē dicit. Aisto. iij. a. iij. ethicorum. Sic Exo. xi. cū loq̄retur moyses pharaōi et ille noluit audire. exiuit a pharaone iratus nimis. Sic etiā Exo. xvi. cum prohibēt moyses ne vsqz māe seruariēt māna israhelite. Illi ma-

ne suantibus et mane scaturire te vrmib⁹ iratus ē moyses cōtra eos. Sic videns vitulum et choros iratus piccit de maib⁹ tabulas decalogi. Exo. xxxij. Simile de eodē moyse legitur leuic. x. Et numeri. xvi. Sic christus Mar. iij. Cū circūspexisset dñs. cum ira iudeos qui obuabant eū: contristat⁹ est sup cecitate cordis eoz. ¶ Dubitat⁹ h quarto quando licitū sit vti ira. s; hinc gregoriū. v. moa. qz duplex est ira. vna racōne p̄ueniens. ut patuit in scdo p̄ncipali vsqz ad quartū gradū inclūsiue. Alia est racōne sp̄. rectam subsequens. Sūt ergo tres regule. Prima homo nō d; vti ira racōnem p̄ueniēte. s; q̄ statim p̄cipit eam: deb; ei resistere totalit⁹ excludēdo. nec aliquā penam inferat quousqz animus totaliter quiescat. Racō est. qz ira racōnem p̄ueniens trahit racōnem a sua rectitudine. vñ habet racōnem mali. Ira enī deliberacionem racōnis p̄ueniens cecat racōnem. ut iudicet iniuriam illatam que non est iniuria. vel maiorem q̄ sit. et sic in alia vicia. ira p̄cipitat. Secunda regula. ira racōnem sequente est aliqn vtedū. Exempli grā. quando homo p̄fecte cognoscit peccm alterius hinc oēs circūstantias et quiete

Quintum Preceptum

et integre de libeavit de salubri
pena et vindicta pro illo peccato
infligenda. attamen adhuc se peccat
pit homo timetere aut negligente;
in exequendo dictata pena tunc
assumere potest iram tantam quan
tam potest regere ratione ideo ut ex
equatur melius predictatam pe
nam. Hec enim aliquando locum habent
in iudice respectu republice. In
magistro respectu scholaris. In domino
respectu huius. In plato respectu sub
diti. et In viro respectu uxoris.
Ratione dicti est ut dicit thomas ubi
super quod passio ire sic et omnes alij
motus appetitus sensitivi ad
hoc dati sunt: ut homo promptus ex
equatur illud quod ratio dicit. Alio
quod frustra est in homine appetitus
sensitivus. Extra predictos autem
casus nunquam utendum est ira. quod
nihil potest ira alias et obtemperant
mum: in multa mala precipitando
faciliter. Tertia regula est quod
uis ira predicto modo assumi possit
cum de libeavit pro ministro virtutis
et eius adiutorio. illud tamen non
expedit omnibus hominibus indiffe
renter. non quidem imperfectis.
semper his perfectis. Ratione est. quod non
omnes propter difficultatem homi
nis ire sciret eam regere ratione et
odium et alia vitia nata esset ira
gnare. non autem sic in hominibus vir
tute perfectis. Simile est in me
dicinalibus. Nam aliqua medicina
licita sunt pro medico ad

Capitulum Tertium

hibere qui scit modificare ea que
prohibetur imperito. **O**ia pre
dicta probantur auctoritate ex
emplis et ratione. **A**uctoritate
beati gregorii v. moral. dicitur. **C**um
aimus pro zelum movetur curandus
sumope est: ne hinc eadem ira que
pro instrumento virtutis assu
tur. menti donetur. nec quasi dona
peccat. sed quasi ancilla ad obse
quium parata a rationis tergo
nunquam recedat. **T**unc enim robu
stius contra vitia erigitur. cum
subdita rationi faulatur. nam qua
tulis ira ex zelo rationis fur
gat. si immoderata mentem vicat.
rationi pertinere suare ostendit. et tanto
se impudenter dilatat. quanto
impacite vitium virtute putat
Exemplum phoz illa patet. Nam ut
dicit valerius libro xi. Archita
magister pitagore et plato is
villico suo iratus. **S**uperfissim
inquit a te supplicium mihi iratus
essem. maluit enim impunitum
relinquere quam propter iram gravius
iusto punire. **S**ic socrates ut
dicit seneca li. x. de ira. **C**um fuisset
eum offendisset quem habebat di
scipulum ei dixit. **C**ederem tibi mihi ira
tus essem. **C**orrectionem enim
serui in tempus distulit sanius.
nec fuit ausus se ire committere.
Erat autem in eo ire signum. vocem
submittere. et loqui potius. quod
apparebat sibi tunc obstare. **I**ta
dyogenes ut dicit seneca libro

iii. de ira. Cū de Ira differerz: ad-
 lescuntul? p̄uuis in eū d̄spuit
 Interrogatus vro an irascere
 tur cōtra illū: ait. nō irasco? sed
 dubito an irasci oporteat. Si
 de platone dicitur: ut dic̄ vale-
 rius libro primo. Cum aduer-
 sus serui delictū v̄xmentū ex-
 arhisset. ponere illū statū tunicā.
 ⁊ p̄bere scapulas v̄rberib? uis-
 sit sua manu ip̄m cesur? post
 modum intelligens se irasci. iā
 i alto manu suspenſa. q̄sit? ē a
 sponsiſſo amico suo quid age-
 ret. Exigo inquit penas ab ho-
 mine iracundo. oblitus qz iam
 serui. quia alium quem potius
 castigaret inuenerat abstulit si-
 bi in seruum potestatem. Tu
 inq̄t sp̄s iſte v̄rberā. nolo
 ut sit ille me? p̄tate. id ē i mea
 qui in sua non est. Racione ec̄
 generali p̄fata patet s̄m tho. i.
 2. q. xlii. Quia quāuis ho mo
 sit animal māfuetū cōfideatis i
 generali racione recta. ⁊ t̄patis-
 ſima hūana cōplexione. tñ cō-
 siderata colera hōmis magis de-
 facili inflāmātur multi ad iram
 q̄ ad cōcupiscētiā vel aliā pas-
 sionem. ⁊ etiā qz ira est passio
 v̄xmetūssima.

Capitulum q̄rtū. v. p̄cepti

Sep̄tia fili a ire pot̄ poi
 maledictō. que sepe ex
 irā orit̄. De quo vi
 cō tractat ut sequitur tho. 2. 2.

q. lxxvij. Est enim s̄m eū male-
 dicere impre cando. impando. ⁊
 optando p̄nuntiare contr̄ aliū
 malū. ⁊ sub racione mali. ⁊ nō
 ad emendacōnē alteri? s̄ solū
 in malum eius. optare aut̄ q̄ i
 p̄io mouē ad malum alterius
 sub racione mali. s̄m se r̄pugnat
 caritati. Quia debem? diligere
 p̄ximū v̄lēdo bonū ip̄ius. Et
 idō s̄m gen? suū ē p̄cēm mōr-
 le. Vñ. i. cor. vi. neqz maledici.
 neqz raptores regnū dei posside-
 bunt. Et ē h̄mōi maledictio tñ
 to grauius peccatū. q̄nto male-
 dicit q̄s p̄loē quā magis ama-
 re ⁊ reuereri debet. Vñ leuic.
 xx. Qui maledixerit p̄ri. ⁊ m̄ri.
 morte moriatur. Subdit tho.
 Contingit tñ v̄bū maledictō-
 nis p̄rolatum p̄cēm esse v̄ma-
 le. v̄l p̄opter p̄uitatem mali
 quod quis a l̄ei maledicendo
 impre catur. v̄l eciam p̄pter af-
 fectum eius qui p̄fert verba
 maledictōis cum scz ex leuī mo-
 tu v̄l ex ludo v̄l surze p̄coe ali-
 qua talia v̄rba p̄fert peccata
 enim v̄rborum maxime ex af-
 fectu pensatur. **D**ictum est
 autem notāter in descriptione
 maledictionis. sub racione ma-
 li. ⁊ solū in malū eius cui ma-
 ledicitur. Quia si quis impre-
 cetur. impet. aut optet malum
 alicui sub racione boni: sic est li-
 citum. nec p̄prie maledictō est.

[Marginal notes in a smaller hand, partially illegible]